

УДК 375.85:27-523.6(477.83)

Ольга АНІСІМОВИЧ-ШЕВЧУК

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА ОСНОВІ РЕЛІГІЙНИХ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ ОБ'ЄКТІВ СТАРОСАМБІРСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Аналізується стан та перспективи розвитку релігійних історико-культурних об'єктів з метою використання у туризмі. Зосереджується увага на монастирях, церквах, дзвіницях. Пропонуються шляхи залучення пам'яток культури у сферу туризму.

Ключові слова: історія, релігійні історико-культурні об'єкти, Старосамбірщина, туризм.

Ознайомлення із рідним краєм, його історією, пам'ятками культури завжди приваблювало до себе туристів. Релігійні історико-культурні об'єкти, які знаходяться на території Старосамбірського району Львівської області також привертали увагу дослідників. Про це, зокрема, зазначає відомий історик І. Крип'якевич у своєму дослідженні “З історії галицького краєзнавства”, розповідаючи про мандрівки *“академічної молоді 1883 – 1889 рр., що були одними з перших спроб зорганізованої туристики і причинилися значно до оживлення краєзнавчих студій”* [7, с. 1].

Різні аспекти історії та культури цього району у своїх працях висвітлювали М. Ваврик, М. Грушевський, М. Голубець, Е. Грицак, М. Косак, В. Кобільник, І. Крип'якевич, С. Стшетельська-Гринбергова, Ю. Никорович, В. Площанський, автори багатотомного словника географічного Королівства Польського та інших країв тощо. Сьогодні вивченням історії Старосамбірщини займаються: М. Гелетович [3], В. Горбовий [5], М. Кріль [8], І. Мицько [11; 12; 13; 14], М. Рожко [19; 20], В. Слободян [22], М. Швед [24] та інші.

Певний внесок в популяризацію історії та культури Старосамбірського району зробила “Асоціація розвитку Прикарпатського регіону” (ПАРК), яка займалася не лише дослідженням історичної спадщини, але й виданням “Альманахів Старосамбірщини” (видано чотири випуски). У публікаціях подавалися матеріали польових досліджень науковців Львова, а також місцевих авторів про матеріальну і духовну культуру унікальної території Бойківщини.

Актуальними, на нашу думку, є дослідження історико-культурних об'єктів, які можна було б залучити у сферу туризму – одну із найперспективніших галузей економіки. Це у свою чергу, сприяло б культурно-економічному розвитку регіону, створенню нових робочих місць.

Метою статті є здійснення аналізу стану та перспектив розвитку туризму в Старосамбірському районі Львівської області на основі релігійних історико-культурних об'єктів.

Як стверджують дослідники, сьогодні *“спостерігається тенденція зростання кількості подорожуючих з метою відвідання релігійних об'єктів”* [18, с. 100], адже до *“сакральних об'єктів, належать деякі споруди (церква, костел, каплиця), ансамблі (комплекси споруд, монастирі, лаври, духовні центри) та визначні місця (джерело або криниця, печера), а також місця, пов'язані з життям і діяльністю визначних представників церкви”* [18, с. 100].

Старосамбірський район багатий природними (лісовими, гірськими, річковими і т.д.) ресурсами, вигідним географічним розташуванням (межує із Польщею, через Beskidi лежить найкоротша дорога з Польщі до балканських країн та Румунії), а також своєю історією. Територія сучасної Старосамбірщини була заселена ще з часів формування слов'янських племен. Перші писемні згадки, підтверджені археологічними дослідженнями, припадають на XI–XII ст. Давнє минуле Старосамбірщини приховує у собі багато таємниць. Джерела княжих часів не подають назви Самбора, але, як зазначають І. Крип'якевич, В. Площанський та інші, це місто (теперішній Старий Самбір) тоді існувало. Адже в другій половині XIV ст. Старий Самбір (тоді Самбір) виступає столицею Самбірської волості (districtus). А на початку XV ст., як стверджують історичні матеріали, існувало Самбірське єпископство. Низка населених пунктів на цій території користувалася магдебурзьким правом (наприклад, Старий Самбір, Доброміль, Нижанковичі, Хирів, Муроване, Нове Місто, Стара Сіль, Скелівка). На території району знаходилися городища, замки, які, як правило, мали оборонне значення, а також монастирі, церкви, костели.

Рис. 1. Лаврівський монастир

Старосамбірщина відома насамперед діючими Лаврівським та Добромільським монастирями. Лаврівський Святоонуфріївський монастир заснований в середині XIII ст. і протягом століть вважався духовною столицею всього наддністерського Підгір'я (рис. 1). Цьому сприяло те, що у ньому перебували мощі Св. Онуфрія. А Святоонуфріївська церква у Лаврові є не лише унікальною пам'яткою

давньоукраїнської архітектури, а й “єдиним збереженим галицьким монастирським храмом XIII ст.” [19, с. 42]. “Назва монастиря походить від імені св. Лавра чи імені засновника, фундатора, відомого ченця; або ж від слова “лавра” (великий, знаний монастир)” [12, с. 30]. “Місцева традиція розповідає, що на місці сьогоднішньої Лаврівської обителі у VIII–IX ст. уже існували печери-“одиночки”, з яких “подвизалися” монахи-пустельники ще перед офіційним охрещенням України Володимиром Великим” [24, с. 26]. Існує легенда, що засновником монастиря “мав бути князь Лавр, який згадується у грамоті князя Лева. Існує гіпотеза, що Лавр – це чернече ім’я великого литовського князя Войшелка (1264–1268 рр.), який у 1255–1257 рр. перебував ченцем у Преображенському монастирі в Спасі та Онуфріївському в Лаврові при своєму наставнику, відомому церковному діячеві – архімандриті Григорію, який у 1246–1247 рр. був послом Данила Романовича до папи Інокентія IV в справах церковної унії та захисту проти татар, що закінчилось коронуванням Данила в Дорогичині (1254 р.). Войшелк-Лавр був кумом Льва Даниловича. Ймовірна фундація його для Лаврова могла бути у 1267 р.” [24, с. 27]. Існують припущення, що у цьому монастирі міг бути похованим князь Лев [10; 24, с. 14]. “Найдавніше документальне свідчення про “Lawrow Monaster sancti Onewrzego” походить з 1405 р.” [12, с. 30]. Лаврівський Святоонуфріївський монастир детально досліджували Р. Лукань [10], І. Мицько [11; 12; 13], М. Рожко [19; 20], М. Швед [24; 25] та інші. У 1973 р. Львівським історичним музеєм, а у 1980 р. Петербурзьким археологом М. Малевською, проводилися перші археологічні роботи, що знайшли продовження в 1983–1986 рр. у ґрунтовному комплексному археологічно-архітектурному вивченні території монастиря та церкви Св. Онуфрія. Це дало можливість оновити датування пам’ятки.

В XIII ст. церковним центром, який мав традиції окремого єпископства і був осередком самбірських єпископів [24, с. 9], а у пізніші часи слугував зимовою резиденцією перемиських владик, було село Спас. Спаська церква мала статус кафедральної. Літописний монастир стояв на потоці Дубень, що впадає у Дністер. Заснування монастиря пов’язують з іменем князя Лева [24, с. 9–10], який його відновив і, як свідчать історичні перекази, останні роки провів у замку на Замковій горі, де й помер у 1301 р. [24, с. 11].

Описували це місце В. Кобільник, С. Стшетельська Гринбергова. “Значно цікавішими та результативнішими були повторні археологічні дослідження Спаського комплексу. Після В. Кобільника тут продовжували дослідження в 1935 р. Т. Сулімирський, а в 1962 р. П. Раппорт та в 1969 р. І. Свєшніков. Проте спочатку результати досліджень В. Кобільника Замкової гори були заперечні як такі, що не мають давньоруського датуючого матеріалу (П. Раппорт)” [21, с. 85].

Однак у 1978 р. М. Рожку “вдалося продовжити археологічні дослідження на Замковій горі. За сукупністю всіх даних досліджень оборонні споруди на Замковій горі мають три етапи існування: княжий XII–XIII ст.; середньовічний XIV–XV ст. та XV–XVII ст. Тут виявлено залишки кам'яних оборонних споруд та вежі-донжона, що мала фресковий розпис. На території с. Спас археологічними дослідженнями локалізовано територію відомого монастиря Св. Спаса, заснованого князем Левом Даниловичем. Виявлена в процесі дослідження вежа-донжон вказує на

Рис. 2. Маркування у с.Спасі на г.Замкова

оборонний характер монастиря (М. Малевська). Обстеження околиць с. Спас та топонімів “Сторожня” і “Вежа” вказує на добре розвинену систему сигналізації та оборони торгового шляху, який проходив до Ужоцького перевалу, а також на Руський путь” [21, с. 85]. Зараз пам’ятка є маркована і дорогою на гору знаходиться вказівний знак (рис. 2).

У Спасі Святопреображенський монастир не зберігся.

Сьогодні у селі діє церква Св. апостолів Петра і Павла, яку на початку 90-х рр. перебудували із невеличкої католицької каплички (рис. 3).

На нашу думку, ця територія вартувала б уваги державних діячів, меценатів, які вклали б кошти у створення, можливо, музею “під відкритим небом”. Адже перші відпочинкові готельно-ресторанні комплекси у с. Спас сьогодні збудовані. Це приваблює б додаткових туристів, а не лише тих, які приїжджають, зокрема, на етнофестиваль “Карпатія”, що відбувається біля Лаврівського монастиря.

Діючим монастирем на території Старосамбірського району є Добромильський. В історичних матеріалах можна віднайти певні полеміки щодо дати заснування Добромильського монастиря. Дослідники М. Коссак, Ю. Никорович зазначають, що чернеча обитель існувала вже у 1600 р., зокрема “тут була церковь св. Или и монастыр. Яко заложитель вспоминается Василии Устрицкий. Потом

Рис. 3. Церква святих Петра і Павла у с.Спасі

Рис. 4. Добромильський монастир

начає, що ця особа фундувала певні кошти у пізніших роках (1723, 1727 і 1736 роках). І в грамотах Гербуртів не знайдено жодного натяку на існування монастиря чи церкви Св. Іллі. Проте говориться, що о. Атанасію та його братам наділяється місце для побудови обителі та церкви. При цьому варто зазначити, що монахи перебували й до виданої грамоти (1613 р.) за згоди Гербуртів, *“которыи имъ позволили здѣсь проживати и подавал имъ милостыню яко схимникамъ”* [17, с. 9]. Отже, для побудови монастиря Чину Святого Василя Великого сім'я Гербуртів, зокрема Іоан Щасний Гербурт (Гербурть, Гербултъ, Herbulť) та його дружина Єлизавета із Острога, княжна Заславська, видали 24 серпня 1613 р. із Перемишля грамоту, у якій вказується земельний наділ для побудови церкви та монастиря без будь-яких зобов'язань. *“На томъ-то кусни 82½ морговомъ созданы церковъ, обитель и прочіи зданія домоводства монастырского”* [17, с. 17].

“Це місце голосне колись і славне на цілий наш край, щобільше – чи не на всю Європу. Пристрастно й обширно писали про цей монастир часописи наші й чужі, навіть закордонні. Саме слово “Доброміль” у своїм часі хвилювало тисячі і мільйони галичан українців, було предметом гострих полемік, вічевих резолюцій – атак. Ватикан і Відень – був час – не спускали ока з Доброміля” [15, с. 176]. Відомий він тим, що у ньому працювало багато знаних церковних діячів, зокрема, майбутній митрополит А. Шептицький склав тут перші чернечі обіти. А у 1882 р. на основі Добромільського монастиря проведено Реформу Василіанського Чину.

Сьогодні великі приміщення Добромільського монастиря потребують ремонту. Належна реставрація дозволила б проживати більшій кількості ченців та зупинятися на ночівлю паломникам, мандрівникам. А відновлення транспортних шляхів біля Доброміля сприяло б кращому сполученню, адже, як зазначає у подорожніх записках

Феликс Гербуртъ (1613) надавъ землѣ; а р. 1731 игумен Гервасый Паславскій побудовал монастыр; г. 1693 же на соборѣ Перемышли ухвалено абы тут був новиціят” [16, с. 50] (рис. 4). Однак автор однієї з перших монографій В. Площанський, після перегляду актів місцевого архіву, відкидає версію, згідно якої В. Устрицький міг у 1600 р. нібито заснувати монастир та церкву Св. Іллі. Історик за-

1841 р. Антоній Мухлінський – професор Петербурзького університету, дорога була прекрасна: “Скрізь до всіх циркулових міст або до кордонів прокладене шосе” [15, с. 176].

Крім цього, із монастирем та прилеглою територією (зокрема неподалік розташована гора, на якій знаходяться залишки оборонного замку Гербуртів) пов’язано багато легенд, що підсилює, на нашу думку, інтерес до цього релігійного історико-культурного об’єкту.

Рис. 5. Церква Топільницького монастиря

Рис. 6. Оборонний вал Топільницького монастиря

Цікавою пам’яткою є Топільницький Василіанський монастир Св. Трійці (XVII–XVIII ст.), про який писав у своїй науковій розвідці Ю. Стецик [23]. Сьогодні на території колишнього монастиря знаходиться Церква Успіння Пресвятої Богородиці, навколо якої збережені оборонні природні та штучні вали (рис. 5, 6). Існують також перекази про те, що перші ченці перебували на горі Ютринь, що неподалік.

На Старосамбірщині збереглися залишки стін Смільницького монастиря (біля м. Старий Самбір), пам’ятний хрест на місці чернечої обителі в с. Старява, залишки оборонних укріплень колишньої монастирської оселі в с. Терло (рис. 7) і т. д. Звичайно, кожна із них має свою історію та перекази, що збереглися у пам’яті місцевих жителів.

Окрім зазначеного, варто наголосити, що у Старосамбірському районі зараз діє п’ять монастирів: чотири греко-католицькі – чоловічі Св. Онуфрія у Лаврові та Добромилі, жіночі – Згромадження Сестер Пресвятої

Рис. 7. Місце колишнього монастиря у с. Терло

Рис. 8. Церква Св. Параскеви у смт.Стара Сіль

Євхаристії у Хирові та Свято-Преображенський монастир Студійського уставу у Надибах, також діє римокатолицький монастир кармелітів у Сусідовичах.

Багата бойківська земля й численними церквами (Св. Параскеви у смт Стара Сіль (рис. 8), Різдва Пр. Богородиці у с. Терло,

Св. арх. Михаїла у с. Созань (рис. 9), Воздвиження Чесного Хреста в с. Страшевичах (рис. 10) та багато інших), що й доводять у своїх роботах дослідники цього краю В. Слободян [22], М. Гелетович [3] та інші.

Привертає увагу також дерев'яна дзвіниця (рис. 11) церкви Собору Св. арх. Михаїла (рис. 12) с. Ясениця Замкова, віднесена до архітектурної пам'ятки України. За переказами вона перенесена сюди зі с. Ісаї. Крім цього варто зазначити, що увагу туриста дзвіниця може привернути ще й тим, що у ній стараннями місцевого священника о. Ярослава Грици та зусиллями мешканців, створено музей.

Рис. 9. Церква Св. Арх.Михаїла у с.Созань

На першому ярусі знаходяться предмети повсякденного вжитку, на другому – предмети церковної атрибутики. Перебуваючи на цьому історико-культурному об'єкті, турист зможе оглянути й навколишні мальовничі краєвиди.

На Старосамбірщині розташовані також римокатолицькі храми (с. Болозів, с. Грабівниця, м. Доброміль, с. Рожеве, с. Міженець, смт Нижанковичі, с. Нове Місто, смт. Стара Сіль, м. Старий Самбір, с. Сусідовичі, м. Хирів, с. Чижки). Кожен із них має свою історію, відомих фундаторів. Наприклад, автори довідкового видання, розповідаючи про костел Св. Мартина, зазначають: *“Вважається, що Нове Місто засноване королем Казимиром Великим, який заселив його переселенцями з Німеччини (перше письмове посилення – 1361 р.). Про час виникнення парафії можна судити зі згадки 1419 року про*

Рис. 10. Церква Воздвиження Чесного Хреста у с.Страшевичі

парафіяльну школу в Новому Місті як про одну з найдавніших на Перемишльській землі. 1433 роком згадується дзвіниця дерев'яного парафіяльного костелу, який знищили у 1498 р. татари та волохи. Проте уже у 1512 р. почалося будівництво нового храму. У 1602 році встановлено дерев'яний головний вівтар, 1606 року – вівтар св. Анни, а у 1617 р. – вівтар св. Станіслава. 1610 року розміщено орган” [1, с. 192]. Сьогодні до парафії також належать с. Болозів, Грабівниця, смт Нижанковичі та с. Чижки.

Цікавим релігійним історико-культурним об'єктом є костел Преображення Господнього у м. Доброміль, пов'язаний з родиною Гербуртів. “Доброміль входив до складу Самбірського деканату Перемишльської дієцезії, з 1746 р. – до Новоміського, а у 1785 р. виник Добромільський деканат. У радянські часи добромільська святиня, одна з небагатьох в околиці, продовжувала служити вірним, залишаючись під опікою священників з Нового Міста” [1, с. 84]. Із родиною Гербуртів пов'язують також храм Св. Анни в с. Сусідовичах. У 1603–1609 рр. “засновано монастир кармелітів біля нового костелу” [1, с. 268]. Сьогодні парафія включає й м. Хирів.

Потребує ремонту римо-католицький храм у смт Стара Сіль. “Знайдений тут у 1613 р. під час ремонту каплиці напис латиною (“Анно, родителько Діви, ... зглянься на те, що нащадок Болеслава споруджує цю святиню і покійно просить тримати його під своєю опікою року Божого 1365”) підтверджує, що каплицю св. Анни збудував у 1365 р. король Казимир Великий. У 1469 р. до неї добудували дерев'яний костел, і, ймовірно, тоді ж, або трохи пізніше, була заснована парафія... Костел спалили у 1648 р. козаки Богдана Хмельницького. У 1660 р. у містечку спорудили мурований храм, який прибудували до каплиці” [1, с. 245].

Рис. 11. Дзвіниця-музей у с.Ясениці

Значним монументальним історико-культурним об'єктом, у якому працювали отці-єзуїти, є колишня колегія-конвікт у с. Буньковичі біля

Рис. 12. Церква Собору Св. арх. Михаїла в с.Ясениці Замковій

робляться лише у церкві Св. Миколая (рис. 14), яка розташована на цій території.

На нашу думку, сьогодні, невідкладно важливою проблемою є необхідність проведення фахової реставрації, а не сучасного ремонту, яку здійснюють парафіяни за власні кошти та кошти місцевих меценатів. Держава, на жаль, не дбає про збереження унікальних історико-культурних пам'яток, які можна було б залучити у вітчизняний та міжнародний релігійний туризм.

Варто звернути увагу також на тури, які розробили місцеві краєзнавці, що є одним із кроків у розвитку туризму в Старосамбірському р-ні (“Стежками наших предків” – розробник Чижківська ЗСШ І–ІІ ст.; “Острогірка” – розробник маршруту Янів М.І., Стрільбицька ЗСШ І–ІІІ ступенів; “Збережи це у пам’яті” – розробник маршруту Великолінинська ЗСШ І–ІІІ ступенів; історико-природничий маршрут “Стежки древнього міста” – розробник маршруту Старосамбірська ЗСШ №1 І–ІІІ ст.).

Для більш детального аналізу можна розглянути туристичний маршрут “По сакральних об’єктах Хирова”, де загалом пропонується оглянути місцеві релігійні історико-культурні об’єкти. Розробником його є вчитель географії Хирівської гімназії-інтернату Т. Терлецька.

Хирова (рис. 13). Навчально-виховний заклад функціонував у 1886–1939 рр. Його будова налічувала 327 кімнат і залів, 2 км коридорів. З точки зору обладнання, гімназія не мала собі рівних в Польщі. Багата шкільна бібліотека нараховувала 30 000 томів, в т.ч. цінних стародруків. Географічна, хімічна, ботанічна лабораторії, виробничі майстерні, природничий музей... [5, с. 497]. Приміщення знаходяться у жахливому стані, ремонтні роботи

Рис. 13. Ієзуїтська колегія-конвікт у с.Буньковичах біля м.Хирів

Турмаршрут розпочинається на міському цвинтарі, на якому поховані отці-єзуїти, воїни УГА та польські воїни, що загинули в період українсько-польського протистояння у 1918–1919 рр., воїни УПА. Тут також знаходиться цвинтарна каплиця. Далі туристам пропонується відвідати “Окописько” (єврейське кладовище), Жидівську гору, будинок синагоги, кіркуту (тепер уже без могил) та будинок равина. Цей маршрут також розрахований на туристів, які мали б бажання оглянути каплицю Діви Марії, з якою пов’язане відродження греко-католицької церкви в Хирові, а також каплицю Блаженних сестер Олімпії та Лаврентії, які проживали в Хирові (рис. 15), монастирський дім Згромадження Сестер Пресвятої Євхаристії, церкву Св. Миколая, церкву Різдва Прсв. Богородиці, костел Св. Лаврентія, а також каплицю, побудовану на честь 2000-ліття християнства та каплицю Собору Івана Хрестителя. Необхідно висловити розробникам маршруту вдячність за їхнє старання, проте ми змушені зазначити, що, на нашу думку, вартує уваги й Хирівська єзуїтська гімназія-конвікт, однак з невідомих причин її не було включено до туристичного маршруту.

Рис. 14. Церква Св. Миколая у колишній єзуїтській колегії-конвікті

Рис. 15. Будинок, у якому мешкали Блаженні сестри Олімпія та Лаврентія

у “Довідці” головний спеціаліст відділу розвитку інфраструктури і туризму райдержадміністрації Старосамбірського району Львівської області Н. Баран. Вона зазначає, що у районі є низка пам’яток культурної спадщини, зокрема: 21 об’єкт – пам’ятки історії, 7 – пам’ятки мистецтва, 6 – пам’ятки археології, 92 – пам’ятки архітектури, які включені в Державний реєстр нерухомих пам’яток України. З них 29 об’єктів – це пам’ятки державного значення та 63 – пам’ятки місцевого значення, в тому числі: 61 церква, 14 дзвіниць, 5 костелів, 2 монастирські приміщення

Вважаємо за необхідне подати інформацію про об’єкти культурної спадщини, яку подає

(с. Лаврів, с. Сусідовичі), 2 ратуші (м. Добромиль, смт. Нижанковичі), замок Гербуртів біля с. Тернава, мури з брамою в с. Росохи, садибний будинок в с. Чаплі, 2 палаци (с. Муроване, с. Скелівка), шпихлір у с. Топільниця, колегія єзуїтів у м. Хирів, парк – пам'ятка садово-паркового мистецтва в с. Муроване.

У Старосамбірському районі є 13 пам'ятних знаків, 17 символічних могил жертвам війни і політичних репресій, 22 польські поховання, 8 німецьких, 5 єврейських, 1 угорське, 10 поховань жертв терору, 20 воїнів Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр., 3 захоронення воїнів Першої Світової війни, 11 поховань воїнів Української Галицької Армії, 20 могил воїнів Української Повстанської Армії, 49 самотніх поховань борців за волю України. П'ять населених пунктів Старосамбірського району Постановою Кабінету Міністрів України за № 878 від 26 липня 2001 р. включені до Списку історичних населених місць України. Це населені пункти, що мають особливу історичну, культурну, архітектурно-містобудівну і ландшафтну цінність (м. Старий Самбір, м. Добромиль, м. Хирів, смт. Стара Сіль, смт. Нижанковичі), які, у свою чергу, можуть сприяти додатковому історико-культурному наповненню майбутніх турів.

Отже, включення інформації про релігійні історико-культурні об'єкти цього району (монастирі, церкви, дзвіниці, каплички (із джерельною водою) тощо) в туристичну сферу дало б можливість не лише якісно наповнити туристичні маршрути, а й врахувати потребу пізнавальних елементів в релігійному, сільському зеленому туризмі, який має значні перспективи розвитку на Старосамбірщині. Такий відпочинок сприяв би фізичному, духовному оздоровленню населення України та міг би залучити іноземного туриста. Тим більше що Старосамбірський район Львівської області знаходиться на кордоні з Європейським союзом.

ДЖЕРЕЛА:

1. Бучек М., Седельник І. Львівська архідієцезія латинського обряду : ілюстрована розповідь. Том 1. Парафії, костели та каплиці (Львівська обл.) / Єпископ Мар'ян Бучек, Ігор Седельник. – Львів, 2004. – 322 с.
2. Ваврик М. Нарис розвитку і стану Василянського чина XVII–XX ст. : Топографічно-статистична розвідка / Михайло М. Ваврик, ЧСВВ. – Рим, 1979. – 217 с.
3. Гелетович М. Ікони Старосамбірщини XIV – XVI ст. : зі збірки Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького. – Львів: Свічадо, 2010. – (Пам'яті Митрополита Андрея Шептицького). – 240 с.

4. *Голубець М.* Лаврів (Історико-археологічна студія) / Микола Голубець // Записки чина св. Василя Великого. Том II. Вип. 1–2. – Жовква. – С. 30–69.
5. *Горбовий В., Масляк М.* Буньковичі / Горбовий Володимир, Масляк Микола // Альманах Старосамбірщина III. – Львів: Місіонер, 2004. – С. 495–499.
6. *Кобільник В.* З археології Бойківщини / Др. Володимир Кокільник // Літопис Бойківщини : Записки присвячені досліддам історії, культури й побуту бойківського племені. Ч. 9. Рік VII. – Самбір, 1938. – С. 75–77.
7. *Крип'якевич І.* З історії галицького краєзнавства (Відбитка із “Збірника Фізіографічної Комісії”, випуск IV–V / Іван Кип'якевич. – Львів: З друкарні наукового товариства ім. ШЕВЧЕНКА, 1932. – 18 с.
8. *Кріль М.* Старосамбірщина: історія і культура / Михайло Кріль. – Львів: Піраміда, 2009. – 600 с.
9. *Лазарик І.* Добромильський край / Ігор Лазарик. – Коломия, 1999. – 354 с.
10. *Лукань Р.* Могила князя Лева й Лаврійський некрополь / ерм. Роман (Лукань), ЧСВВ // Лавра. – 1999. – №3. – С. 37–43.
11. *Мицько І.* Найшанованіші християнські святі краю / Ігор Мицько // Старосамбірщина – II. Альманах. – Старий Самбір, 2002. – С. 86–109.
12. *Мицько І.* Про початки Святоонофріївського монастиря у Лаврові / Ігор Мицько // Лавра. – № 6. – 1999. – С. 27–35.
13. *Мицько І.* Край обителів / Ігор Мицько // Старосамбірщина – II. Альманах. – Старий Самбір, 2002. – С. 120–144.
14. *Мицько І.* Шляхтич – українофіл / Ігор Мицько // Старосамбірщина – II. Альманах. – Старий Самбір, 2002. – С. 183–186.
15. *Мухлінський А.* З подорожніх записок 1841 року / Антоній Мухлінський // Старосамбірщина. IV: Альманах. – Львів: ТзОВ “ВФ “Афіша”, 2008. – С. 176–179.
16. *Никорович Ю.* Церкви та монастирі Перемишля та Перемишльської єпархії (З кн.: Схиматисм всего клира руско-католического Богом спасаемой єпархїи Перемишльскої на год от рожд. Хр. 1879. – Перемишль, 1879. – С. 417–426) / о. Юліан Никорович // Лавра. – № 12. – 1999. – С. 50–54.
17. *Площанскій В.* Добромиль. Монастырь Чина св. Василя Великого и нѣскольکو словъ объ отношенїяхъ города написаль Венедиктъ М. Площанскій. – Львовъ : Въ типографїи Ставропигійского Института подъ зарядомъ Стефана Гучковсого, 1867. – 48 с.
18. *Релігійний туризм: термінологічний словник-довідник* / Автор-упорядник Т. Божук. – Львів: Український бестселер, 2010. – 152 с.

19. Рожко М. Археологічно-архітектурні дослідження Лаврівського монастиря / Михайло Рожко // Лавра. – 1999. – № 9. – С. 37–43.
20. Рожко М. Про деякі оборонні Преображенські монастирі XIII ст. в Галичині / Михайло Рожко // Лавра. – 1999. – № 1. – С. 42–55.
21. Рожко М. Слідами археологічних досліджень В.Кобільника на Самбірщині / Михайло Рожко // Бойківщина : історія та сучасність [Матеріали міжнародного історико-народознавчого семінару “Населення Бойківщини у контексті загально карпатського етнокультурного розвитку”], Самбір, 14–16 вересня 1995 р. – Львів-Самбір, 1995. – С. 84–86.
22. Слободян В. Церкви України: Перемиська єпархія: [Видання присвячене 2000-літтю Різдва Христового] / Василь Слободян. – Львів, 1998. – 864 с.
23. Стецик Ю. Топільницький василіянський монастир Св. Трійці (XVII–XVIII ст.) / Юрій Стецик // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. – Львів: Логос, 2005. – Кн. I. – С. 561–568.
24. Швед М. Спаський та Лаврівський монастирі – осередки духовності й культури в Галичині / Михайло Швед. – Львів: Місіонер, 2000. – 112 с.
25. Staromiejskie ziemia i ludność / Opracowała Sofia Strzetelska Grynbergowa/ [Praca nagrodzona na konkursie ogłoszonym przez Zazarząd Muzum imienia Dzieduszyckich. – Lwów: Nakładem Muzeum imienia Dzieduszyckich z drukarni E. Winiarza, 1899. – 678 s.

Ольга АНИСИМОВИЧ-ШЕВЧУК

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА НА ОСНОВАНИИ РЕЛИГИОЗНЫХ ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНЫХ ОБЪЕКТОВ СТАРОСАМБОРСКОГО РАЙОНА ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Анализируется состояние и перспективы развития религиозных историко-культурных объектов с целью использования в туризме. Сосредоточено внимание на монастырях, церквях, колокольнях. Предлагаются пути привлечения памятников культуры в сферу туризма.

Ключевые слова: история, религиозные историко-культурные объекты, Старосамборской район, туризм.

Ol'ga ANISIMOVYCH-SHEVCHUK

**CONDITION AND PERSPECTIVES OF DEVELOPMENT THE
RELIGIOUS HISTORICAL AND CULTURAL OBJECTS IN
STAROSAMBIR DISTRICT, L'VIV REGION**

The condition and the perspectives development of religious historical and cultural objects to use in tourism are analyzed. The attentions on the monasteries, the churches, and the bell towers are focuses. The ways of involving the attractions of places in the tourism industry are analyzed.

Key words: history, the religious historical and cultural objects, Starosambir district, tourism.